

ZÁVĚR

Pokud jde o lidská práva, a v rámci nich o rovnost obou pohlaví, jsou tato v našem století chápána jako nepochybná. Je tomu tak především v evropské části světa a v USA. Mezinárodní dokumenty velmi ovlivnily vnitrostátní legislativu, a to i na území našeho státu. Jejich vliv působil i v období totalitního zřízení. Posun právního vývoje je nesporný, zejména porovnáme-li vývoj v první polovině tohoto století s vývojem v polovině druhé. Vnitrostátní zákonodárství je postupně oprostováno od diskriminačních právních předpisů a současně vytváří tzv. ochranná ustanovení, jež respektují objektivní biologická i event. společenská specifika ženské populace.

Soubor studií o právním postavení žen v České republice nezamýšlí kritizovat či obhajovat současnou úpravu stěžejních otázek, týkajících se jejich životního uplatnění.

Právní úprava je vždy svým způsobem zpoždujícím se obrazem společenského života. Jen velmi vysoký stupeň zobecnění (abstrakce) napovídá sice o schopnosti myšlení v právních kategoriích, na druhé straně však neinformuje o konkrétních problémech či diferenciaci v právním pohledu na upravené společenské vztahy. Tento pohled pak doplňuje více či méně nalézání práva před příslušnými orgány, především státními. Z nich nejvýznamnější jsou soudy a judikatura nejvyšších soudních orgánů.

Právní úprava základních soukromoprávních i veřejnoprávních problematik, které se tak či onak dotýkají nikoli dnes již samozřejmé rovnoprávnosti vžitě nediskriminační povahy (politická práva, práva týkající se vzdělání, volby povolání apod.) vydává svědectví o dosaženém stupni vývoje. U nás principy přestaly být problémem, cílem, úsilím, k němuž by směřovalo hnutí, prosazující práva žen.

Právo veřejné i soukromé ovšem upravuje řadu vztahů – a to jak mezi fyzickými osobami navzájem (např. v rodině), tak mezi fyzickými osobami a právníckými osobami (event. státem). A tu, jak jednotlivé studie prozkoumávají problematiku do hloubky a do podrobností, objevuje se pestrý obraz otázek, odrážející současnou realitu života společnosti. Právní normy tu vydávají svědectví o tom, že právní řád České republiky postupuje důsledně – ženy nediskriminuje a současně vytváří potřebnou právní úpravu, vyjadřující míru ochrany některých jejich práv. Je to v souladu s chápáním rovnoprávnosti obou pohlaví, kde pouhý mechanický přístup uplatnění rovnoprávnosti ženy a muže by vlastně působil zpětně diskriminačně.

V období rychlých a naprosto základních změn v politickém a zejména v hospodářském životě společnosti našeho státu, jehož základním článkem v oblasti soukromé

je rodina, mění se v určitých směrech postavení ženy i její představy a úsilí o životní uplatnění.

Typickým jevem moderní demokratické společnosti v industrializovaných státech je rozpad části rodin, soužití ženy a muže bez manželství, event. i poté, co mají společné děti. Dále je to též pokles porodnosti v neposlední řadě i proto, že narození prvního dítěte se posouvá do vyššího věku. Dvoukariérové manželství je spíše pravidlem, nikoli výjimkou. Ženy s vyhraněným smyslem pro své povolání dávají přednost své profesionální kariéře před rodinným životem, jsou ochotné plně péči o domácnost a děti věnovat jen nezbytný čas ze svého produktivního života. Často pracují ve svém povolání nikoli z důvodu potřeby materiálně spoluzajišťovat rodinu, tedy jde o případy, kdy manžel je schopen zajistit finančně dobrou úroveň rodiny – ale proto, že úloha manželky a matky nesplňuje jejich nároky na životní uplatnění. Naopak ovšem je velký počet žen, které pracují především proto, že bez jejich finančního přínosu se rodina neobejde – nelze totiž říci, že všeobecně jsou muži schopni plně zabezpečit základní potřeby rodiny, byť s malým počtem dětí. I tyto ženy ovšem svoje ekonomické uplatnění a rozhodování považují často za přednost, plné ekonomické závislosti na manželovi (muži) se obávají. Postavení ženy v rodině a společnosti velmi silně ovlivňují objektivní ekonomické a společenské podmínky života (např. vzrůstem agresivity je žena, jako fyzicky slabší a tradičně objekt sexuálního i jiného násilí, více ohrožena než muž). Komplex subjektivních podmínek, zejména též představ a názorů, potřeba intenzivnějšího citového života, jeho smysluplnosti a především jistoty a bezpečí, ovlivňují též její rozhodování pro způsob života, který volí.

Pochopitelně, že právní normy toto vše nemohou obsáhnout, právo v demokratické společnosti zejména v oblasti soukromého práva dává možnost každému se svobodně rozhodnout, jaká práva a povinnosti na sebe vezme, v jakém právním vztahu setrvá, která svoje práva bude bránit, vymáhat jejich plnění apod. Aby tomu takto mohlo být, je ovšem důležité stále působit na to, aby lidé svá práva znali.

V současných letech se mnohé změnilo a stále mění v platných právních úpravách a jde často o velmi důležité otázky, které by právě měly znát ženy. V dřívější době totiž ženy, zejména ty pasivnější a s nižším vzděláním, byly zvyklé na to, že jejich právní zájmy více sledovaly státní orgány (např. v pracovních věcech) nebo různé společenské i odborové organizace. Státní paternalismus pominul, ale pasivnější a neobeznalý přístup k řešení vlastních životních věcí zatím nepominul ani zdaleka. A přitom mnohému při dobré informovanosti a aktivním přístupu k uskutečnění vlastních představ, event. určité sebeobraně, lze předejít či zabránit.

Smyslem této publikace je tedy poskytnout informace, zejména takové, které by byly platné pro event. další legislativu či další teoretické bádání i v jiných vědních oborech. Studie by ráda přesvědčila o tom, že aktuální informace pro ženy je obecně velmi cenná a lze předpokládat, že při poměrně dobré úrovni vzdělanosti českých žen umí nejen hodnotu informací pochopit, ale umí si též s nimi poradit.

Vždy ve společnosti, sebe více vyspělé, existuje určitý okruh lidí, kteří z nejrůznějších důvodů subjektivních či objektivních (někdy dochází ke kumulaci takových důvodů) se dostávají do situací bezradných a bezpomocných lidí, kteří se neobejdou bez pomocné ruky někoho dalšího. Potkává to mnohé ženy, navíc nikoli osamocené, ale

především matky, na jejichž péči a společenském uplatnění závisí osud jejich nezaopatřených dětí.

Složitost řady právních problémů – majetkových, bytových, ale i sociálních a pracovních, vyžaduje mnohdy velmi kvalifikovanou právní pomoc a radu, a to i v tom směru, od koho a kde získat další informace. I tomuto účelu by měla publikace sloužit – ti často nejpotřebnější nemají dostatek prostředků, aby se obrátili na placenou, značně nákladnou advokátní pomoc. Ženám, zejména se závislymi dětmi, je adresována činnost četných humanitárních sdružení. Ne vždy, zejména ve věcech soukromoprávních, však se jim dostane i odborné právní rady. Tato oblast zatím, při akcelerujícím přerodu na tržní společnost, zůstává zanedbávána.

Studie, která ukazuje problémy ve značně širí, snad povzbudí či vyprovokuje uvažování spoluobčanů i různých státních či nestátních institucí i v tomto směru. Před problémy nelze zavírat oči, nebo je zastírat jakoukoli „ideologií doby“. K lidským problémům, a těch postavení ženy přináší stále ještě řadu, je třeba se stavět aktivně, neohroženě a s dobrou vůlí je řešit.

Senta Radvanová